УДК 378.147:811.111

Трикашна Ю. І.

ПРОЕКТНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ЗА ДОПОМОГОЮ АВТЕНТИЧНОГО ХУДОЖНЬОГО ФІЛЬМУ

У статті розглядаються шляхи формування соціокультурної компетентності за допомогою автентичного художнього фільму в рамках проектної методики.

Ключові слова: *проект, автентичний художній фільм, соціокультурна компетентність.*

Автентичний художній фільм (АХФ) як вид відеофонограми є визнаним засобом формування міжкультурної комунікативної компетентності учнів та студентів, про що свідчить низка робіт сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців (Н. І. Бичкова, І. О. Ісенко, С. І. Кіржнер, О. С. Конотоп, О. В. Кочукова, Т. С. Малишева, В. С. Пащук, І. В. Тєрєхов, О. Б. Фрайфельд, Т. О. Яхнюк, J. Lonergan, S. Stempleski, E. Summerfield, B. Tomalin). Особливим вважаємо потенціал АХФ для формування соціокультурної компетентності (СКК) майбутніх філологів (МФ), оскільки фільм є "вікном в культуру" [5, с. 2], через яке "наочно демонструється вербальна та невербальна комунікація носіїв культури, що вивчається" [6, с. 4], а завдяки магії кіномистецтва студенти-глядачі стають активними учасниками подій, що відбуваються на екрані, ототожнюючи себе з героями фільмів.

Поряд з великим досвідом використання АХФ у навчанні ІМ не визначеними залишаються деякі питання практичного характеру. Так, різноманітними є підходи до використання АХФ в аудиторії – від перегляду та обговорення цілого фільму до роботи з його окремими фрагментами. Різниться точка зору практиків і на періодичність використання АХФ, і на цілі, які вони ставлять під час його застосування. Відкритим залишається також питання, коли саме переглядати АХФ – в аудиторії чи поза нею, що пов'язане зі значним перевищенням тривалості сучасних фільмів тривалості аудиторного заняття. До того ж, скорочення аудиторних годин змушує викладачів більш раціонально використовувати навчальний час. Зазначене упевнює нас, з одного боку, в актуальності засобу навчання, що розглядається, та, з іншого, стимулює до вироблення ефективної методики його застосування.

Отже, метою цієї статті є описати методику формування СКК з використанням АХФ, розроблену нами для студентів другого курсу мовного факультету.

Почнемо з обґрунтування вибору підходу до використання АХФ і форми організації навчання. Ми підтримуємо точку зору Н. І. Бичкової, яка наполягає на необхідності цілісно-частково-цілісного підходу [2, с. 40]. У нашому випадку цей підхід забезпечує спочатку цілісне сприйняття АХФ під час перегляду всього фільму, коли він сприймається глядачами як витвір кіномистецтва, тобто студенти мають можливість насолодитися грою акторів, розвитком подій, переплетінням сюжетних ліній тощо. Для роботи над певними аспектами мови чи культури вважаємо за доцільне переглядати окремі фрагменти фільму, правильно акцентуючи те, на чому варто зосередити увагу студентів (артефакти, традиції, поведінка, мовлення тощо). На останньому етапі студентам пропонується самостійно переглянути весь фільм задля кращого усвідомлення всієї отриманої СК інформації та закріплення розвинених СК навичок і вмінь.

Вимогою часу є формування у студентів більшої автономії у навчанні, що вимагає вибору таких форм організації навчального процесу, які б стимулювали високу мотивацію самостійної роботи, забезпечували її цікавий та актуальний зміст, можливість творчої реалізації власних здібностей і наочної презентації особистих досягнень у колективі ровесників. Саме такою формою вважається сьогодні метод проектів, який знайшов досить поширене використання у навчанні ІМ на різних ступенях їх вивчення (Е. Г. Арванітопуло, Е. В. Бурцева, І. В. Дубко, А. В. Конишева, В. В. Копилова, Т. Н. Покусаєва, Є. С. Полат, Я. В. Тараскіна та ін.).

Завдяки можливостям, які надає метод проектів, ми обрали його як форму організації навчання за методикою формування СКК за допомогою АХФ, розробленою нами для студентів 2 курсу мовного факультету. Саме на цьому ступені навчання у другокурсників, на думку, С. В. Беляєвої, яку ми поділяємо, починається "системне оволодіння іншомовною культурою" [1], в той час коли більшість основних мовних навичок і мовленнєвих умінь на рівні В2 вже сформовано. Отже, цей ступінь навчання є найбільш сприятливим для цілеспрямованої роботи з формування СКК.

Завдання для учасників проекту "Watching the British" представлено як конкурс по відбору претендентів на поїздку до Великобританії по студентському обміну та звучить так: "To win a grant offering one month-stay in Britain, you should demonstrate your knowledge and appreciation of British culture in your own video film". "Кандидати на поїздку", згідно завдання, повинні бути готові до спілкування з носіями мови так, щоб не зазнати та не спричинити культурних незручностей, оскільки, як зазначає С. Г. Тер-Мінасова, культурні помилки сприймаються більш негативно, ніж мовні [4, с. 68].

Загалом, робота над навчальним проектом ведеться поетапно: підготовка, планування, дослідження, обговорення результатів, подання й/або звіт про виконання проекту, оцінка результатів проекту і загального ходу роботи над ним, планування тем майбутніх проектів [3, с. 42]. Для реалізації свого проекту ми

вважаємо достатнім виділення трьох етапів – підготовчого, виконавчого та заключного. Підготовчий та заключний етапи виконують, відповідно, організаційно-мотивуючу та презентаційно-оцінювальну функції. Зупинимось спочатку на розгляді цих етапів та приділимо далі більш пильну увагу виконавчому етапу, протягом якого вирішується переважна більшість навчальних завдань з формування СКК за допомогою АХФ.

Отже, на підготовчому етапі проекту "Watching the British"[1], якому за нашим планом відводиться одне аудиторне заняття, ми ознайомили студентів з цілями їх проектної діяльності, терміном виконання проекту, кінцевим продуктом, який їм потрібно створити, з критеріями оцінки виконаної роботи.

З позицій викладача, який організує формування СКК за допомогою спеціально відібраних АХФ, цілями проекту "Watching the British" є: а) наочно продемонструвати вербальну та невербальну поведінку представників іншокультурної спільноти в різних соціокультурних ситуаціях; б) надати можливість студентам пізнати себе, свою мову та культуру через її порівняння з іншими мовою та культурою; в) продемонструвати, наскільки поведінка людей обумовлена культурою, до якої вони належать; г) навчити студентів правильно інтерпретувати поведінку носіїв мови і події, котрі відбуваються на екрані. Метою участі у проекті, як її бачать студенти-другокурсники, є: продемонструвати власне уявлення про те, як слід "культурно грамотно" поводитися серед британців, "отримати грант", тобто високу оцінку презентації власних СК знань і вмінь.

Оскільки наш проект пов'язаний з кіномистецтвом, то в якості кінцевого продукту роботи студентів ми обрали відео презентацію – фільм. Останній має бути зроблений командами за власним задумом, але з урахуванням усіх необхідних умов щодо його змісту – відображення різних аспектів культури Британії, які вони мали можливість спостерігати, аналізувати та засвоювати протягом перегляду й обговорення чотирьох АХФ. Завдання створити відеофільм не є надто технічно складним для сучасних студентів, проте дозволяє їм продемонструвати в оригінальній формі водночас і СКК в усному мовленні, і власні креативність та артистичність, бажання бути кращими та "виграти грант" на поїздку. Щоб "задати мистецький тон" та стимулювати мотивацію до виконання проекту, вважаємо за доцільне познайомити студентів зі зразком подібного фільму, що й було нами зроблено.

На підготовчому етапі студенти також отримали рекомендації щодо конкретних кроків роботи над проектом у вигляді пам’ятки, а також шаблон або матрицю "Журналу соціокультурних спостережень", в якому їм було запропоновано регулярно реєструвати власні враження від соціокультурно значущих фрагментів АХФ, переглянутих як в аудиторії, так і самостійно, рефлексувати ці спостереження, нотувати вагому інформацію та висновки для застосування у подальшій практиці вивчення ІМ. Студентам було повідомлено, що, поряд зі створеним командою відеофільмом, остаточний бал кожного учасника проекту буде залежати також і від ведення журналу, зокрема, якості записів. Підготовчий етап було завершено розподілом студентів на проектні групи.

Щодо заключного етапу проекту, що описується, то на ньому студенти продемонстрували готові відео проекти, обговорили та оцінили свої досягнення відповідно до критеріїв оцінювання, які вони отримали перед початком роботи над проектом.

Розглянемо докладніше виконавчий етап нашого проекту, який виконує найголовнішу роль з точки зору формування СКК за допомогою АХФ. Цей етап триває 16 тижнів, змістовно він організований у чотири модулі. Зауважимо відразу, що для роботи над АХФ в середині кожного модулю відводяться певна частка як аудиторного часу під керівництвом викладача (фрагменти тривалістю від трьох до десяти хвилин кожного другого заняття), так і самостійної індивідуальної та групової роботи. Назвемо такі частки аудиторними сесіями (АС) та сесіями самостійної роботи (ССР).

Отже, формування СКК протягом кожного із зазначених модулів відбувається на основі роботи з певним АХФ, відібраним згідно з визначеними нами критеріями. На початку кожного модулю, як було зауважено нами вище, студенти переглядають увесь фільм, створюючи про нього загальне естетичне враження. Подальша робота здійснюється на основі розробленої нами системи завдань, яка має циклічний характер та сформована навколо ключових понять / аспектів культури, які представлені у певних фрагментах АХФ. Наприклад, "невербальній поведінці британців" присвячені заняття, що базуються на всіх чотирьох фільмах. Протягом цих занять виконуються подібні вправи, але на різному відео та мовленнєвому матеріалі, а навколо поняття "расизм, прояви расизму" будується лише одне із занять у межах роботи з фільмом Bend it like Beckham.

Система завдань певним чином реалізується на кожній АС та ССР, що слідує за нею. Перший блок завдань системи – ввідний – виконується в аудиторії до демонстрації АХФ, його метою є презентувати ключове СК поняття сесії у широкому контексті, підготувати студентів до більш свідомого сприйняття фрагментів АХФ, що демонструють поняття "в дії". Така підготовка відбувається через а) активізацію наявних фонових знань студентів про явища культури, що розглядаються на сесії, через евристичну бесіду, мозковий штурм тощо; б) здобуття нових СК знань через читання та обговорення невеличких текстів культурознавчого спрямування (рецензій на фільми, жартів, описів життєвих ситуацій, висловлювань відомих людей тощо).

Другий блок завдань системи прив’язаний безпосередньо до цільового фрагменту АХФ та, відповідно, складається із завдань, що побудовані на мовному та СК матеріалі цього фрагменту. Ці завдання традиційно поділяються на а) завдання, що передують перегляду (наприклад, введення та опрацювання

[1] Проект "Watching the British" було реалізовано нами у навчанні другокурсників факультету іноземних мов НДУ імені Миколи Гоголя в літньому семестрі 2012/2013 навчального року.

соціокультурної лексики); б) завдання, що виконуються під час перегляду, спрямовані на спостереження, розпізнавання, порівняння та коментування СК явищ; в) завдання, що виконуються після перегляду (рольова гра, драматизація, коли студенти намагаються імітувати вербальну та невербальну поведінку носіїв мови, пропускаючи ситуацію через себе та показуючи своє власне ставлення до неї).

Третій блок завдань передбачений для виконання з опорою та/або без опори на фрагменти АХФ поза аудиторією. Такі завдання спрямовані на розвиток СК усвідомлення студентів через а) поглиблення СК знань і розвиток СК умінь за допомогою самостійного пошуку інформації в різних джерелах (основним вважаємо Інтернет-джерело); б) аналіз різних СК явищ / фактів / ситуацій, представлених у фрагментах, шляхом рефлексії (фіксування спостережень та висновків у журналі); в) виконання творчих завдань, що допомагають краще зрозуміти представників іншокультурної спільноти (розігрування життєвих ситуацій, написання промови, оформлення колажу і т.д.).

Зауважимо, що конкретне наповнення блоків завдань, що розробляються для кожної АС та ССР, залежить, в першу чергу, від того ключового СК поняття, яке спостерігається у фрагменті АХФ, його загально людської складності та суто британської специфіки. Виконання описаних блоків завдань під керівництвом викладача в аудиторії, а також самостійно поза нею здатне озброїти студентів СК знаннями, сформувати їхні СК навички, вміння та ставлення, необхідні для успішного виконання проекту "Watching the British".

Використані джерела

1. Беляева С. В. Система взаимосвязанного обучения иностранному языку и соответствующей культуре студентов II курса языкового вуза (на примере французского языка) : автореф. дисс. … канд. пед. наук : 13.00.02 / С. В. Беляева. – Улан Удэ, 2007 – 28 с.
2. Бичкова Н. І. Основи використання фонограми та відеофонограми для навчання іноземних мов : [монографія] Н. І. Бичкова. – К. : Віпол, 1999. – Ч. І. – 107 с.
3. Копылова В. В. Методика проектной работы на уроках английского языка / В. В. Копылова. – М. : Дрофа, 2005. – 91 с.
4. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово, 2008. – 344 с.
5. Sherman J. Using authentic video in the language classroom / J. Sherman. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 275 p.
6. Stempleski S. Video in action : Recipes for using video in language teaching / S. Stempleski, B. Tomalin. – NY : Prentice Hall, 1990. – 173 p.

Трикашная Ю. И.

ПРОЕКТНАЯ МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ ПРИ ПОМОЩИ АУТЕНТИЧНОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ФИЛЬМА

В статье рассматриваются пути формирования социокультурной компетентности с помощью аутентичного художественного фильма в рамках проектной методики.

Ключевые слова: *проект, аутентичный художественный фильм, социокультурная компетентность.*

Trykashna Y.I.

THE PROJECT METHOD AS A MEANS OF SOCIOCULTURAL COMPETENCE FORMATON IN PROSPECTIVE PHILOLOGISTS WITH THE HELP OF AUTHENTIC FEATURE FILMS

Studied in the article is the project method as a means of forming sociocultural competence in prospective philologists with the help of authentic feature films.

Key words: *project work, authentic feature film, sociocultural competence.*

Стаття надійшла до редакції 22.07.13